

До разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.725.160 Львівського державного
університету внутрішніх справ

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, професора
КОВАЛІВА Мирослава Володимировича
на дисертацію**

МЕЛЕНЧУКА Володимира Ігоровича

**«Звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому
провадженні»**

**подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження та її зв'язок із науковими програмами, планами, темами. У світлі сучасних трансформацій механізму виконання рішень юрисдикційних органів, що зумовлені як внутрішніми реформами системи правосуддя, так і зовнішніми зобов'язаннями України перед Радою Європи та Європейським Союзом, проблема ефективного та реального виконання судових рішень набула особливої нормативної, концептуальної та прикладної ваги. Питання примусового виконання таких рішень виходить за межі суто виконавчої процедури і зачіпає фундаментальні аспекти гарантування прав і свобод людини, закріплених у Конституції України, Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та правових позиціях Європейського суду з прав людини.

Дисертаційне дослідження В. І. Меленчука «Звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні» є першим в українській правничій науці системним і комплексним дослідженням, що охоплює не лише теоретичну сутність, правову природу та ознаки звернення стягнення на грошові кошти боржника, але й ґрунтовно аналізує проблеми їх виконання у контексті чинного Закону України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016 р. № 1404-VIII, Цивільного процесуального кодексу України, практики Верховного Суду та міжнародних стандартів виконання судових рішень. У роботі аргументовано визначено поняття грошових коштів, поняття звернення стягнення на грошові кошти, виокремлено основні ознаки звернення

стягнення на грошові кошти боржника, розроблено конкретні пропозиції внесення змін до нормативно-правових актів, з метою вдосконалення механізмів виконання рішень, що підлягають примусовому виконанню.

Актуальність дисертації зумовлена об'єктивною правовою реальністю: значна кількість судових рішень та рішень інших органів, які підлягають примусовому виконанню, не виконуються або виконуються частково, що підриває довіру до судової системи та держави загалом. Саме в цьому контексті постає необхідність удосконалення виконавчих нових механізмів, розширення повноважень виконавців, застосування медіації, цифрових технологій тощо.

Тема дисертації логічно кореспондує з положеннями Національної доповіді «Цілі сталого розвитку: Україна», затвердженої Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року», а саме п.п. 8, 16, 17 розділу 1, що передбачають гарантування доступу до правосуддя, забезпечення правової визначеності та ефективних механізмів реалізації прав. Крім того, дисертація виконана в межах колективної науково-дослідної теми кафедри цивільно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ на 2020–2028 р.р. «Проблеми правового регулювання приватних відносин в умовах гармонізації законодавства України з правом Європейського Союзу» (державні реєстраційні номери: 0120U102681, 0123U103819), що підтверджує її належність до актуального напрямку правової науки, зорієнтованої на гармонізацію з європейськими стандартами.

Отже, тема дисертації В. І. Меленчука є беззаперечно актуальною, методологічно цілісною та практично значущою, а її реалізація становить вагомий внесок у розвиток української виконавчої доктрини в контексті утвердження верховенства права, доступу до правосуддя та реального поновлення прав особи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі змістом дисертації Володимира Ігоровича Меленчука «Звернення стягнення на грошові

кошти боржника у виконавчому провадженні» дозволяє зробити висновок, що наукові положення, висновки та пропозиції, сформульовані у роботі, є результатом глибокого дослідження, яке відзначається внутрішньою логікою, методологічною цілісністю та міждисциплінарною глибиною. Дисертантом чітко визначено об'єкт і предмет дослідження, які зумовили постановку релевантної наукової мети – комплексного аналізу природи, особливостей і проблем у процедурі звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні. У роботі послідовно реалізовано систему дослідницьких завдань, які знайшли належне відображення у структурі дисертації: від з'ясування сутності звернення стягнення на грошові кошти боржника та виокремлення основних ознак даної процесуальної дії – до обґрунтування моделей ефективного виконання у найпроблемніших категоріях справ, та окремих категорій боржників під час дії режиму воєнного стану. Наукові положення у дисертації Меленчука В. І. ґрунтуються на комплексному аналізі чинного законодавства України (ЦПК України, КАС України, Закон України «Про виконавче провадження» тощо), міжнародно-правових актів (зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), практики Європейського суду з прав людини, рішень Верховного Суду, а також на широкій джерельній базі (197 наукових, нормативних та емпіричних джерел). Висновки кожного розділу логічно впливають із проведеного дослідження та інтегруються у фінальні загальні висновки, що верифікують виконання кожного поставленого завдання. В. І. Меленчуком використано методологію сучасного наукового пізнання. Методологія дисертаційного дослідження ґрунтується на інтегрованій системі філософських, загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, а також на застосуванні різноманітних прийомів і засобів наукового пізнання. Комплексне використання цього інструментарію забезпечило досягнення поставленої мети та отримання достовірних і науково обґрунтованих результатів дослідження. Дисертант продемонстрував високий рівень володіння теоретико-методологічним апаратом: дослідження процедури звернення стягнення на

грошові кошти боржника здійснено не лише крізь призму формально-юридичного підходу, але й у широкому онтологічному і соціальному контексті. Дисертант виявив здатність до розроблення системних пропозицій, що мають не лише теоретичну, а й прикладну цінність. Зокрема, концептуально обґрунтовано запровадження змін до Закону України «Про виконавче провадження» та процесуального законодавства України; пропонується, що у виконавчих провадженнях, у яких боржником є військовослужбовець арешт коштів застосовується лише у тих провадженнях, де стягувачами є фізичні особи, або коли має місце стягнення коштів, що пов'язано з відшкодуванням шкоди, завданої кримінальним правопорушенням; сформульовано пропозицію запровадження спеціальних захищених від арешту банківських рахунків військовослужбовцям, на які зараховуватиметься грошове забезпечення, в тому числі бойові виплати, премії, грошові допомоги і т.д. із військових частин.

Констатуємо, що сформульовані у роботі наукові положення, висновки та рекомендації є обґрунтованими, послідовними та методологічно вивіреними. Підставами для цього є: вдале та науково обґрунтоване визначення об'єкта, предмета, мети й завдань дослідження, що дозволило дисертанту логічно структурувати роботу; результати вирішення кожного із завдань чітко простежуються у відповідних розділах і знайшли відображення у висновках до них та у загальних підсумках; комплексний характер проведеного аналізу: у дисертації проаналізовано ступінь наукової розробки проблематики звернення стягнення на грошові кошти боржника та враховано міжнародні стандарти (зокрема практику Європейського суду з прав людини), практику Верховного Суду України, а також здійснено розгляд законодавства та його трансформацій в історичному контексті; продемонстровано глибоке знання матеріалу, а також обґрунтуванні інституційних та процедурних моделей підвищення ефективності виконавчого виконавчих проваджень; логіка викладу матеріалу витримана на високому рівні: кожен розділ містить послідовний аналіз, аргументовані проміжні висновки, які системно інтегруються у загальні підсумки роботи; використано широкий спектр методів наукового пізнання: як

загальнонаукові так і спеціально-наукові методи, зокрема: діалектичним, логічним, історичним, системним, порівняльно-правовим, формально-юридичний, аналітичний, метод аналізу і синтезу тощо, які використовуються не ізольовано, а взаємопов'язано у відповідності до логіки та структури дослідження; опрацьовано значну кількість джерел; структура дисертації повністю відповідає поставленим завданням і забезпечує цілісне, послідовне й аргументоване розкриття теми. Робота складається з трьох розділів, а також висновків, списку використаних джерел та додатків. Кожна частина містить чітко окреслені логічні блоки, які утворюють цілісну наукову конструкцію. Таким чином, дисертаційна робота В. І. Меленчука має високий рівень обґрунтованості наукових результатів, що зумовлено як добором релевантних джерел, так і комплексним застосуванням відповідної методології, що дозволило отримати результати, придатні до практичного застосування й подальшого наукового розвитку. Отже, дисертація Меленчука В. І. відзначається високим ступенем наукової обґрунтованості, концептуальною завершеністю, належним методологічним інструментарієм і практичною спрямованістю. Усі положення, висновки і рекомендації, сформульовані у роботі, базуються на доказовому аналізі, узгоджені із завданнями дисертації та становлять важливий внесок у розвиток науки виконавчого провадження.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження В. І. Меленчука «Звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні» є першою в українському правознавстві комплексною науковою працею, присвяченою системному осмисленню природи, поняття та ознак звернення стягнення на грошові кошти боржника у ході виконавчого провадження. Результати дослідження засвідчують наявність новизни, що виноситься на публічний захист. Так, заслуговує на особливу увагу запропоноване автором поняття «звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні». У межах цього визначення вперше розкрито ключові ознаки звернення стягнення на грошові кошти боржника у

виконавчому провадженні, серед яких: дія виконавця, примусовий характер, юридична підстава, суб'єктний склад, об'єкт стягнення та процесуальна форма.

Істотно новим є також підхід В. І. Меленчука до аналізу динаміки національного законодавства у сфері примусового виконання, яке приймалося з початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України.

Автор переконливо доводить, що дії законодавця в умовах воєнного стану спрямовані не на повне фактичне виконання рішень, які підлягають примусовому виконанню, а на захист інтересів боржника. Це зумовлює потребу у впровадженні до законодавства напрацьованих Меленчуком В. І. нових правових інструментів для забезпечення своєчасного повного виконання таких рішень.

Серед результатів, які вирізняються концептуальною новизною, вважаємо, доцільно виокремити: запропоновані автором загальні правила звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні. Завдяки цим правилам конституційний принцип обов'язковості судового рішення набуває практичного виміру, а право стягувача перестає бути декларативним.

Окремо варто згадати пропозицію дисертанта щодо обмеження заходів примусового виконання щодо боржників які несуть військову службу, переважно зверненням стягнення на доходи останніх, крім випадків коли стягувачем є фізична особа або коли стягнення пов'язане з відшкодуванням шкоди, завданої кримінальним правопорушенням.

Автором також розвинено положення щодо запровадження спеціальних захищених від арешту банківських рахунків боржникам військовослужбовцям, на які зараховуватиметься грошове забезпечення, в тому числі бойові виплати, премії, грошові допомоги і т.д. із військових частин, що є істотне значення для забезпечення належної боєздатності військовослужбовців..

Наукова новизна дисертації також проявляється у нормативно орієнтованих пропозиціях щодо вдосконалення чинного законодавства — зокрема, у частині внесення змін до ст. 68, 73 Закону України «Про виконавче

провадження», Розділу XIII «Прикінцеві та перехідні положення» цього ж Закону.

У рубриках «удосконалено» та «набули подальшого розвитку» обґрунтовано підходи щодо ідентифікації коштів, на які не можна звертати стягнення у виконавчому провадженні; запропоновано механізми звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні, що охоплюють не лише списання коштів із рахунку боржника, а й вилучення готівки в останнього, стягнення коштів, які перебувають у третіх осіб.

Таким чином, наукова новизна положень, викладених у дисертації В. І. Меленчука, полягає у формулюванні нових наукових підходів до розуміння правової природи та сутності грошових коштів, виокремлення основних ознак звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні, визначення поняття звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні.

Результати дослідження мають міждисциплінарний потенціал, відкривають нові напрями для подальших правових розвідок і можуть стати основою доктринального оновлення системи виконавчого права України.

Отже, запропоновані дисертантом наукові положення, висновки і рекомендації не тільки засвідчують оригінальність авторського підходу, а й створюють підґрунтя для конкретних нормативних змін і вдосконалення правозастосовної практики в сфері звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні.

Повнота висвітлення положень дисертації в опублікованих працях здобувача. Усі нормативні вимоги щодо апробації результатів дисертаційного дослідження дотримано. Основні положення дисертації В. І. Меленчука «Звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні» були оприлюднені в наукових фахових виданнях та на профільних науково-практичних заходах.

Здобувачем опубліковано 3 одноосібні наукові статті у виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України категорії «Б»,

затвердженого Міністерством освіти і науки України. Крім того, результати дисертації були презентовані у тезах 4 доповідей, виголошених на науково-практичних заходах, зокрема: науково-практичному семінарі «Актуальні проблеми приватного права в умовах євроінтеграційних процесів в Україні» (м. Львів, 11.11.2022 р., 10.11.2023 р., 31.10.2025 р.); Present and future: priority areas of research in scientific and educational activities: abstracts of VII International Scientific and Practical Conference (м. Прага, 17-19 лютого 2025 р.). Прага, 2025.

Ознайомлення з текстом дисертації та науковими працями В. І. Меленчука дає підстави стверджувати, що в опублікованих працях відображено основні ідеї, наукові результати та висновки, які знайшли розгорнуте висвітлення у відповідних розділах дисертації. Всі наукові публікації, зазначені в анотації, включено до списку використаних джерел та подано в додатку до дисертації. Хронологічні межі наукових публікацій охоплюють період 2022–2025 р.р.

Таким чином, повнота висвітлення основних результатів дослідження у наукових працях дисертанта відповідає чинним вимогам, а характер і обсяг публікацій свідчать про достатній рівень апробації положень, які виносяться на захист. Науковий рівень дисертації та наукових публікацій В. І. Меленчука є високим, отримані ним результати досліджень характеризуються науковою новизною, є переконливо обґрунтованими та відповідають темі дисертації, а поставлене здобувачем наукове завдання виконане вповні на високому рівні, з аналізу тексту дисертації видно, що дисертант досконало володіє методологією наукової діяльності.

Мова та стиль дисертації. Відповідність спеціальності. Дисертація виконана державною мовою. Стиль дисертації відповідає вимогам, що пред'являються до наукових праць такого виду та рівня, і характеризується послідовністю, системністю, обґрунтованістю. Зміст та результати дослідження повною мірою відповідають спеціальності 081 «Право».

Практичне значення отриманих результатів. Практична цінність дисертації В. І. Меленчука «Звернення стягнення на грошові кошти боржника у

виконавчому провадженні» є безсумнівною, оскільки її результати не лише мають теоретичне значення, але й уже знайшли конкретне прикладне втілення в науково-дослідній, законотворчій, правозастосовній та освітній сферах.

По-перше, у сфері науково-дослідної діяльності положення, висновки та пропозиції, сформульовані автором, слугують методологічною базою для розвитку доктрини виконавчого провадження, зокрема, в частині розробки нових концептуальних підходів до реалізації судових рішень немайнового характеру. Це підтверджено актом про впровадження результатів дисертації, затвердженим першим проректором ЛьвДУВС від 20.11.2025 р. № 27.

По-друге, результати дослідження важливі для розвитку правотворчості. Їх рекомендовано до використання в законотворчій роботі з удосконалення правового регулювання примусового виконання рішень. Це підтверджується відповідним актом про впровадження підписаним народним депутатом України Євгеном Петруняком.

По-третє, у правозастосовній практиці результати дисертації застосовуються як методичні рекомендації для суддів, державних і приватних виконавців з метою підвищення ефективності виконання рішень, що підлягають примусовому виконанню.

По-четверте, в освітній сфері результати дисертації інтегровані у навчальний процес Львівського державного університету внутрішніх справ, зокрема, у викладання таких дисциплін, як: «Виконавче провадження», «Проблеми виконання судових рішень у цивільних справах», «Цивільне процесуальне право України», «Теоретико-прикладні проблеми цивільного судочинства», «Застосування практики Європейського Суду з прав людини при здійсненні правосуддя у цивільних справах». Це підтверджено актом про впровадження результатів дисертації, затвердженим першим проректором ЛДУВС від 20.11.2025 р. № 72.

Таким чином, результати дисертації В. І. Меленчука мають комплексне прикладне значення, а їх імплементація в різних сферах суспільного та правового життя свідчить про значну науково-практичну цінність дослідження.

Зауваження до дисертації та дискусійні положення. Попри високий науково-практичний рівень дисертації В. І. Меленчука, низка її положень викликає певні запитання й потребує додаткової конкретизації, зокрема у прикладному аспекті.

У роботі детально проаналізовано загальний механізм звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні, водночас наукова дискусія та практична цінність роботи лише виграли б, якби дисертант приділив більше уваги специфіці звернення стягнення на грошові кошти фізичної особи-підприємця та юридичних осіб, окресливши тонку межу між особистими коштами фізичної особи та коштами, які використовуються для її підприємницької діяльності та проаналізувавши ризики блокування рахунків юридичних осіб (щодо виплати заробітної плати працівникам, сплати податків тощо).

У роботі аргументовано необхідність удосконалення механізму ідентифікації коштів, на які не може бути звернено стягнення, зокрема заробітної плати, пенсій, соціальних виплат та інших коштів зі спеціальним режимом використання. На нашу думку було б доцільно приділити більшу увагу суб'єкту, який повинен нести основний тягар такої ідентифікації: виконавець, банк, боржник чи відповідний платник коштів? Яка модель була б найбільш справедливою та практично ефективною?

Загалом ці зауваження не знижують наукової цінності дослідження, але вказують на напрями подальших розробок для підвищення прикладної ефективності викладених у дисертації пропозицій.

Загальна оцінка змісту дисертаційної роботи, її завершеність у цілому. Дисертація В. І. Меленчука на тему «Звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, яке є актуальним, містить науково обґрунтовані результати, спрямовані на розв'язання наукових завдань, які мають істотне значення як для правничої доктрини, так і для правозастосування. Тема дисертації, її об'єкт, предмет, зміст, положення та висновки повністю

відповідають спеціальності 081 – Право. Не виявлено порушень академічної доброчесності у дисертації.

Загальний висновок. Дисертація В. І. Меленчука на тему «Звернення стягнення на грошові кошти боржника у виконавчому провадженні» за її актуальністю, науковою новизною, обґрунтованістю, достовірністю її положень, науковою та практичною значимістю отриманих результатів, повнотою їх висвітлення в опублікованих дисертантом наукових публікаціях відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор – МЕЛЕНЧУК Володимир Ігорович за результатами успішного публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право зі спеціальності 081 Право.

Рецензент:

**доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету
внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор**

Мирослав КОВАЛІВ